

Владислав Тодоров - „Дзифт“

1.

Историята, която ще се опитам да разкажа тук, доколкото ми позволяват силите и паметта, които, чувствам, бързо ме напускат, започна отдавна, преди около двацет години. Краят ѝ се сложи снощи, когато аз, гражданинът Лев Калудов Желязков, бях пуснат на свобода. На трийсет и осем годишна възраст аз прекрахих прага на Софийския централен затвор, където излежах присъда за убийство и грабеж. Бях влязъл в едно историческо време, а излязох в съвършено друго – делеше ги денят Девети септември.

Прекрахих този праг така, както много други осъдени преди мен, а и още много след мен ще го прекратят – с надежда в сърцето и план в главата. Първо дълго фантазирах, а после взех надлежно да планирам остатъка от живота си на свобода, преди да се е свършило окончателно с мен и моята безпричинна поява на тая тъпа земя.

Планът, казва една китайска мъдрост, е мечта с пусков срок. Моят план беше един от най-простите измежду всички онези, за които някога съм чувал, а може да се вярва, че съм чул доста. Съгласно него аз трябваше след излизането си от Софийския централен кафез да се отбия директно в Софийските централни гробища. Оттам още същата нощ да хвана товарен влак за Варна, откъдето, скрит в трюма на някой кораб, да духна за топлите страни с идеята да се заселя на някой тропик, да се залюлея в хамак и своевременно да се отдам на вечен припек.

В Орландовци планирах да посетя два гроба. Първият – на моя покоен син Лео, който ми беше писано никога да не видя, защото се роди, след като ме хвърлиха в затвора. Другият – на бижутера, чиято смърт аз не причиних, но така стана, че излежах. В този именно гроб трябваше да намеря скрито разковничето на моя наполовина прахосан живот.

2.

Самият Девети септември не разбрах как точно се състоя, само знам, че той доведе до една проста, но значителна промяна в моя затворнически живот, който до този момент се характеризираше със спорадично умствено израстване. Библията изчезна завинаги и беше заменена от Речника на чуждите думи на Бакалов, който през 1949 година обяви марксистко-ленинските значения на чуждиците, считани за подривни по времето на монархофашизма.

Дори за слепците стана видно, че речникът беше направил борбата с чуждиците напълно безсмислена, и аз без всякакво колебание потънах в него със същото това доверие и страст, които преди това отдавах на Светото писание. И слава богу, речникът се оказа прозорец, който ми откряна света в разработките на Дарвин, Циолковски, Макаренко и прочее ярки примери на непреходна колективна и индивидуална мисловност.

По едно време след Девети започнах жадно да набирам знания, безкомпромисно да се самоусъвършенствам духовно и физически, вдъхновен от три най-дълбоки книги – „Стършел“, „Как се каляваше стоманата“ и „В навечерието“. В тази връзка вдигах гири до припадък, скачах на въже, взех среброто в шампионата на затвора по лицеви опори. Захванах да чета и препрочитам томове книжнина и цели течения на вестници в намерението си да прозра естеството на нещата и да се подготвя за момента, в който ще прегърна свободата като обективна даденост.

За бягство и отмъщение никога не съм се готвил, особено в зрелия период на своето затворничество, и за разлика от собствената си среда „Граф Монте Кристо“ аз четях по-скоро като извор на естетическа наслада, отколкото като пътен лист на живота.

Излежах част от присъдата. Помилването дойде заради заслуги към внедряването на някои форми на народна просвета в предметната среда на кафеза. По-конкретно заради агитационния кърт „По хребета на времето“. Него собственооръчно направих по своя воля и идеен план. Костваше ми обаче голямо усилие да намеря и да доставя всякакви там пирографиранни отличия, лети символи от разноцветен чугун, буци антрацит, турбинни валове, зъбчати маховици и прочее машинария с идеен заряд.

Бил съм се реформирал, казаха, и ме пуснаха. Но ми скъса нервите тая вътрешна реформа на личността. Издигнах кула от писмени заявки пред различни обществени и производствени инстанции с молба да ме снабдят със съответните веществени свидетелства, касаещи хребета на времето като тема за размисъл, реабилитиращ престъпилоето закона гражданство, все неща, документиращи всенародния кипеж, който цареше по въпросния хребет в периода, предхождащ моето освобождение. Идеята за подобен пропагандистки кърт ми дойде някак си неосъзнато и спонтанно, както се казва, бликна отвътре и може би затова ми донесе битова облага и в крайна сметка свобода.

3.

Радиоточката на Софийския централен драматичен театър подаваше масови песни в хладните килии. Изобретението на Попов прекъсна „Триумф на волята и хоросана“ за кратки новини, след което „Точно време“ обяви седемнайсет часа и нула минути.

Завърших стоте си лицеви опори – последен акт на оцеляване в килията. Избръснах се както обикновено със затворени очи. Облякох костюма, в който някога бях доведен тук. Беше стар импозантен костюм от габардин, черен като гарваново крило, добре изпечен в плещите, а в лактите излъскан, „театрално пищен“, както се изрази прокурорът по време на процеса. В същата тази дреха бях заловен на местопрестъплението. Не го бях обличал вече двацет години. Стоеше ми определено по-добре отпреди, понеже бях наедриял и сега го изпълвах като свой. Бях си го купил специално заради обира, като помощна вещ, нарочно голям и широк, но за това предстои да стане дума.

Стрелнах с поглед небето, което чернееше зад решетката на килията, и бегла усмивка трябва да е пробягала по лицето ми, защото си казах: „Поглеждаш в небето, а то в теб поглежда с решетъчно око“.

От килията отнесох със себе си три неща – нейното писмо по повод смъртта на сина ни Лео, изкуственото око на моя покоен ментор и съкилийник Ванвурст-Окото, както и една негова пощенска картичка с най-зловещото и извънредно хипнотично изображение, което някога съм виждал. То представляваше тебеширено бледа, сатанински стръвна женска, която сдъква някакъв плякосан от нея мъжкар, превръщайки плътта му в кървава пихтия. Картичката свалих от стената, където беше висяла закачена от него дълги години, далеч преди аз да се настаня в тази килия.

Изпод матрака на леглото извадих плик, завит в разпадащ се целофан, а от него изписан лист пожълтяла хартия – въпросното нейно писмо, белязано с характерен момински краснопис. Прибрах картичката в плика заедно с писмото и го сложих във вътрешния джоб на габардина. Изпънах одеялото, взех Речника на чуждите думи в българския език, турих колите му в ред, стиснах го в ръце, защото се разпадаше, и зачаках прав до вратата да дойдат и да ме изведат на свобода.

В канцеларията на кафеза имаше малко паянтово прозорче, където сдадох речника почти в насипно състояние и получих обратно личните си вещи, отнети при влизането ми – голям месингов ключ от квартирата с мушкатото, в която за кратко живяхме с нея, стара царска банкнота, химически молив и буца чист натурален дзифт.

До прозорчето се мъдреше разплетен кош, пълен с всякакви никому непотребни лични вещи – кърпи за нос, стари монети, ключове, разядени огледалца, писалки, едно тупе, жартиери, боя за мустаци и прочее веществен отпадък. В него хвърлих и аз своя

обезсмислен ключ и царската банкнота, но химическия молив реших да запазя и го пуснах в малкото джобче на габардина. Кой знае, можеше да ми потрябва както за писане, така и за лечение. Моливът беше намерен в мен при ареста, защото по онова време ми беше излязъл кокоши трън на малкия пръст на крака. Пречеше ми да ходя, което не беше никак добре за участието ми в обира, та взех усилено да го горя с химически молив и плюнка, както това ми беше предписано от един медицински вещ бръснар.

Отхапах късче дзифт от буцата, а нея прибрах в джоба си. Взех да въртя дзифта в уста, да го размеквам, той освободи вкуса си, който плъзна навътре в кухините на главата ми. „Краят започва от самото начало!“ Тази мисъл максима бях специално подбрал и наизустил с цел да я изкажа, когато прекрачвам прага на кафеза. Така щях да отдам заслуженото на момента, който сам по себе си можеше да се окаже сачисващ, и да ти потрябва мъдрост, която да ти помогне да го понесеш. Не може този дълго лелеян миг да протече просто ей така – единият крак, а след него другият и си вън. Излизането, прекрачването на прага е особено събитие, нещо като да минеш под дъгата и да се преобразуваш в съвършено друг човек.

Но за беда, по силата на някаква очевидна нелепост, на прага ме посрещна аналната физиономия на един извънредно гнусен надзирател, на който му викахме Поповото прасе, и просто нямаше как да го подмина, без да му залепя онази тлъста псувня в лицето, която толкова години се беше набирала в гърлото ми. Избълвах я и облекчен напуснах, а мисълта максима остана неизказана.

По радиоточката „Точно време“ обяви часа – беше станало 17:30.